

Tako govore mračnjaki in zajedavci. Priznal bi jim podobo — vendar je treba poudariti, da je reprezentant zvest svojemu poklicu. Zvest je sebi, poklicu in narodu — mi pa počakajmo, da bomo nekoč tako daleč, da bodo pri nas stali ljudje tam, kamor spadajo. Potem tudi poklic ne bo več korito, ne tolsta čast.

Ferdo Kozak.

Socialna kritika

Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije

Pod tem naslovom je objavil tajnik ljubljanske „Delavske zbornice“ 95 strani obsegajoč spis*, ki je zanimiv prispevek k skromni diskusiji o naših družabnih in ekonomskih problemih. Pisec je svoje gradivo razdelil na dva poglobljena oddelka. V prvem oddelku seznanja bralca „z dejstvi“, opisujoč naše socialno-gospodarske razmere. V drugem oddelku razpravlja o problemih, ki se mu zde aktualni, naslanjajoč se pri tem na gradivo prvega oddelka. — Prvi del spisa prinaša bolj ali manj znano statistiko, ki pa je nepopolna. Naša uradna statistika je namreč pomanjkljiva, statistike o naših socialnih in kulturnih razmerah pa sploh nimamo. Zato si pozamezni pisci pomagajo s staro avstrijsko statistiko, ki se je delila po posameznih kronovinah, katere seveda tudi ne obstoje več; to statistiko po svojih domnevah nanovo prikroje, citirajo drug drugega, prikazujoč tako velik statističen material, čigar vrednost je pa zelo dvomljiva. — V povojni dobi se je takšnega statističnega gradiva po raznih spisih nabralo zelo veliko. Pridružila se mu je še ena igračka, takozvani diagrami, ki so navadno brez cene in brez znanstvene vrednosti. Ta statistična praksa in ti diagrami vzbujajo spoštovanje in priznanje najbolj pri tistih ljudeh, ki sami ne mislijo radi. Ko se bo našel človek, ki bo imel voljo in čas, posvetiti kritično v to številčarsko in risarsko „znanost“, bo takšno gradivo v spisih postalo redkejše in se ne bo tiskalo brez resnične potrebe. Tudi ni statistika edino merilo pri presojanju materialnih problemov, ker te probleme povzročajo, izoblikujejo in rešujejo tudi druga nematerijelna dejstva. Kako nam na primer enostavno zračunajo naše narodno premoženje! Ena teh problematičnih števil se pomnoži z drugimi bolj ali manj dvomljivimi številkami in pred nami se pokaže „postavka“, ki jo postavi avtor na desno ali na levo stran bilance. Če bi trgovec svoje bilance takole primeroma sestavljal, bi pač nikoli ne vedel, ali ima kaj ali nima nič. Pisec teh „Pogledov na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije“ nam ugotovi vrednost naših njiv, travnikov, pašnikov, vinogradov in sadonosnikov tako, da jih oceni povprečno po 80 par kvadratni meter. Kje je vzel to ceno? S čim jo utemeljuje? Zakaj ne ceni kvadratnega metra po deset par? Ne, zakaj ne po pet dinarjev? Vsaka teh ocenitev bi bila najmanj tako pravilna, kakor ocenitev po 80 par! Prav tako nevzdržna je ocena naših gozdov. Pisec jih ceni po letni renti, to je po vrednosti letnega prirastka.

* Filip Uratnik: Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije. Slovenske poti VII. Tiskovna Zadruga v Ljubljani 1955.

V današnji denarni vrednosti znaša to 135 milijonov dinarjev, ker je znašala ta renta pred vojno 12 milijonov zlatih kron. Pisec ni niti zapazil, da so se mu ti milijoni že med pisanjem zničili in prav močno skopneli. Potem pridene 5% obrestovanja (pri naših gozdovih, bogami!) in z lahkoto ugotovi njihovo vrednost z dvema in pol milijardama, ki jih zapiše na aktivno stran naše narodno gospodarske bilance. Vrednost naše živine oceni z okroglo številko pol milijarde, a zaradi enostavnosti vrednost orodja naših kmetov tudi na enak znesek. Pri tem ne opazi silno žalostnega stanja naše živinoreje v povojnih letih. Izvoznik naše govedi mora obiti več živinskih sejmov, da je dobi skupaj za en vagon (ca. 12 glav). Ne da bi se spuščal v podrobnosti, ker bi to zahtevalo veliko časa, katerega pa nimam, lahko zapišem, da je ocenitev našega slovenskega narodnega premoženja v pričujočem spisu zelo pretirana, deloma tudi nepravilna, in da so zaradi tega tudi zaključki, ki bi jih kdo delal na podlagi te „bilance“, napačni. Na drugi strani tudi zadolžitev naših kmetij ni nikjer pravilno ugotovljena. Prav gotovo smemo trditi, da so podatki iz ankete o zadolžitvi naših kmetij iz l. 1932. netočni, ker je bilo zbrano „gradivo“ hudo tendenčno. Kljub temu pa prihaja pričujoči spis do „logičnega“ zaključka, da je bila slovenska kmetijska posest l. 1932. obremenjena komaj z okroglo 7% svoje vrednosti. Kako prazna in na prav nič trdnega je oprta tale številka! Če bi avtor cenil kvadratni meter obdelovalne zemlje na dva dinarja, mesto na 80 par, bi slovenski kmetijski dolgovi sploh izginili in vlada bi prišla v veliko zadrego zaradi svojega zakona o kmetijski zaščiti. Kaj naj začnemo s tako nesigurnimi številkami? Avtor tega spisa je spravil končni saldo svoje bilance na 25 milijard, čisto impozantno številko, čeprav pomeni le dinarčke. Seveda se dá ta mogočna številka samovoljno zvišati ali pa znižati. Če je pa tako, tedaj nobeni zaključki, ki so jim pogoj takšna statistična „dejstva“, ne morejo biti pravilni, pa če so na videz še tako „logična“.

Spričo avtorjeve narodno-gospodarske bilance so zanimivi nekateri njegovi pogledi, tako na primer njegov pogled na svoječasno spremembo kron v dinarje. Avtor trdi, da je v resnici bila vsa korist, ki jo je od tega imelo dinarsko področje, v tem, da je lahko kupovalo nekaj tednov pri nas bolj po ceni. Kajti, pravi, takratni kronske bankovci so bili na teritoriju Slovenije samo nakaznice na premoženje, ki stoji na aktivni strani njegove bilance. Ta trditev je navidezno tako „logična“, tako samoumevna, da površni bralec ob tej razlagi niti ne premišlja. Seveda trditev ne drži, prvič, ker so takratni kronske bankovci na borzah kotirali in je bila njihova vrednost napram dinarju nesporna, drugič pa je trditev, da so bili ti bankovci samo nakaznice na aktiva bilance Slovenije, najmanj netočna. Gospodarsko življenje v takšnih časih se ne da stlačiti v rubrike takšne „znanstvene“ metodike in mislim, da nam je zadnje desetletje to jasno in konkretno pokazalo. Kot dokaz, da je temu res takó, navaja pisec primer, da so se hišni in zemljiški posestniki rešili svojih dolgov zaradi te konverzije, kar zopet ni res, ker so se dolžniki rešili svojih dolgov v zlatu s tem, da so jih plačali s papirjem, kar se je dogodilo že poprej in kar je nekaj bistveno drugega. Takšno računanje ima tedaj vrednost zanimivih računskih nalog in poskusov in nič več. Ako na primer kdorkoli trdi, da znaša donos naše povprečne kmetije 2000 ali celo 2400 zlatih kron, je ta ugotovitev brez vsake vrednosti. Znano je namreč, da naše kmetije ne nosijo nobene rente, da za silo preživljajo delavce na njej, rento ali čisti donos pa je lahko napisati na papir v poljubnem iznosu. Kajti, ako bo kmet ali kmetijski delavec računal svoje delo po tovarniškem načinu, bo postal najbrže hudo pasiven in bo obupal. Rento svoje posesti pa določa sam s cenitvijo

tistih naturalnih in drugih dobrin, ki jih od nje prejme. Zato lahko trdimo, da so dohodki poljedelskega delavca še nižji, kot so današnje sramotne mezde nekvalificiranega delavca v industriji. Tudi mesečne plače privatnih nameščencev, ki jih navaja ta spis na 51. strani, so danes že pravljične in se razmeroma ugodno razmerje ne povrne tako kmalu. Torej zopet statistika, ki ima kvečjemu le še historično vrednost.

Zanimiva pa je piščeva konstatacija o obdavčenju v današnji Sloveniji, kjer „tarnajo proti visokim davkom najglasneje tisti, ki bi bili zato najmanj opravičeni“. In je res. Davčna bremena tišče predvsem delo, ne kapital, ne bogastvo. Najbolj so obdavčeni delavci in uslužbenci z uslužbenskim davkom in kar čudno je, da te široke plasti naroda o tem molčé. Vendar ta okolnost še ne potrjuje, da je mogoče primernost davčne obremenitve ene pokrajine zagotoviti samo z enakimi davčnimi zakoni, z enako davčno administracijo in s progresivnim obdavčenjem dohodkov. Samo deloma je to res. Komaj se je posušila tiskarska barva na zanimivi brošuri bivšega trgovinskega ministra g. I. Mohoriča, ki s konkretnimi navedbami to prereka! Progresivna obdavčba večjih dohodkov ima neki socialno-pravičnostni pomen, za enakomerno obdavčbo po pokrajinah pa ne nudi nobene garancije. Enake davčne zakone pa že imamo, tudi enako administrativno službo, vsaj na papirju, pa vendar obstajajo davčne razlike po pokrajinah, o čemer govori tudi brošura ministra Mohoriča! Življenje pač ni tako zelo enostavno, temveč se prav rado zapleta in zamotava na načine, ki jih časih nobena teorija ne predvideva.

Čeprav je prirastek prebivalstva med Slovenci primeroma nizek in je vedno takšen bil, imamo na kmetih vendarle preveč ljudi, ki morajo zdoma. To se pravi, da so slovenske kmetije majhne, da je zemlja že hudo zdrobljena. To pesem ponavljamo že desetletja in tudi v tem spisu beremo, ne da bi zvedeli za kakršnekoli nove smernice, za kakršenkoli nov program. Nekaj zboljšanja se dá doseči s reorientacijami pri obdelovanju zemlje. Res, to bi morali povedati kmetijski strokovnjaki! Enkrat bi že morali vsi skupaj ugotoviti, s katero kmetijsko gospodarsko panogo naj bi se pečal naš kmet v prvi, v drugi in v tretji vrsti. Ali naj se pečamo v prvi vrsti z živinorejo in naj torej dvignemo in razširimo pašništvo, a ž njimi tudi mlekarstvo, sirarstvo itd. Ali naj žitno kulturo sploh opustimo, in ali ne bi kazalo še bolj in intenzivneje se pečati z vrtnarstvom? Na ta in številna druga vprašanja bi bilo treba odgovoriti čisto konkretno, oprto na brezhiben dokazni material od okraja do okraja. Samo splošna dokazovanja in trditve so brez koristi kakor številke, o katerih sem govoril zgoraj. Posestne razmere na primer so v Sloveniji vsak dan bolj obupne. V Seringovem zborniku „Die agrarischen Umwälzungen im ausserrussischen Osteuropa“ trdi dr. L. Fritscher, da je mogoče v tem pogledu primerjati Slovenijo z nekaterimi provincami Kitaja, ki so znane po svoji posestni zdrobljenosti. Agrarna reforma pri nas, katere likvidacija se bliža svojemu koncu, je to zdrobljenost še pomnožila, pa ne iz socialnogospodarskih, temveč iz političnih vzrokov. Dobro upravljani, sedaj razlaščeni veleposestniški gozdovi so se razdelili med politične občine, namesto da bi nastala iz njih ena sama mogočna kolektivna gospodarska enota. — Spričo zemljiške razdrobljenosti in sprečene emigracije smemo z vso gotovostjo pričakovati, da bo nekega dne postavljeno čisto konkretno vprašanje, kako preiti tudi v naši poljedelski produkciji k načrtnemu gospodarstvu ali potom njega celo k nekakšnemu kolektivizmu, kakršen bi bil primeren za naše drobne in siromašne razmere. Pri nas je kriza težja kot v ostalih pokrajinah države. Na sosednjem Hrvatskem ima

44.2% malih kmetov komaj 8.5% celotne površine, od vseh oraníc pa samo 20 do 25% v svoji posesti. Tam poseduje 209 takšnih veleposestnikov, ki imajo nad 1000 hektarov zemlje, skupno 602.822 hektarov, med tem ko ima 180.175 malokmetiških družin samo 226.511 hektarov. Tu je nadaljna agrarna reforma. Zlasti, ker je tudi gostota prebivalstva majhna, še mogoča. V Sloveniji pa je možnost nadaljnih ekspropriacij plodne zemlje zelo omejena. Pisec „Pogledov“ meni, da ni drugega izhoda kot ta, da mora domača industrija preživljati ves prirastek prebivalstva; zato pa se mora dvigniti domači konsum in delati je treba tudi za izvoz. To je hitro rečeno, težje pa storjeno. Za industrijo potrebujemo kapitala. Domačega nimamo veliko, torej moramo pridobiti tujega, o katerem nekateri zares govoré, da se nam takó zeló ponuja, da se ga komaj sproti obranimo. Toda brez denarja ni mogoče postavljati tvornic. Ko pa bodo tvornice stale, moramo najti za nje naročil in kvalificiranih delavcev. Zopet so tu ljudje, ki pravijo, da je to zelo lahko storjeno. Sedaj pa nastane še en pomišljaj, na katerega pozabljam. Po svoji geografski legi je Slovenija obmorska ali vsaj primorska dežela. Na to je g. Uratnik pozabil ali pa je pozabil v svojem spisu to zelo važno dejstvo, recimo, poudariti. Tale Slovenija je danes dežela, kakor bi prav godila svoječasno Martinu Krpanu, ki se je bavil še s prenašanjem „solnih“ brusnih kamnov! Danes pa so ljudje v Belgradu in v drugih važnih mestih na jugu države mnenja, da nikakor ni koristno, pretežni del industrije namestiti na takó eksponiranem ozemlju. Takó opazujemo stremljenje, tudi že obstoječe industrijske naprave pomakniti bolj na jug, ki jim nudi tudi razne ugodnosti, ki jih pri nas v Sloveniji ne morejo pričakovati. Zgoraj smo omenili, da imamo delovnih sil preveč, da na kmetih dnevno narašča rezervna delovna armada, ki v borbi za zaposlitev sama znižuje svoj lastni standard. Toda industrija in obrt potrebujeta predvsem kvalificiranega, strokovno izučenega in usposobljenega delavstva. Takšnega delavstva pa nimamo odveč, razven v nekaterih obrtniških strokah, ki se industrializirajo, na primer v čevljarstvu. Ko sem pred nekaj leti hodil po Švici in videl, da ima ta, dobro štiri milijonski narod kar pet popolnih univerz z velikimi instituti, sem se nehote vpraševal, kaj počno švicarji s takó številno inteligenco? Ko sem se o tem razgovarjal z nekim zelo uglednim njihovim žurnalistom, mi je kratko dejal: S trebuchom za kruhom, po svetu! Opozoril me je med drugim na okolnost, da živi, dobro živi v Italiji veliko Švicarjev — arhitektov, čeprav imajo Italijani sami veliko arhitektov in tudi uglednih v stroki. V daljnem Singapurju zidajo Angležem morske utrdbe švicarski inženirji. Torej je tudi za naš narod šola zelo važna, toda ne šola sedanjega tipa. Današnja šola nam ne daje ne tkalskih tehnikov ne graditeljev motorjev, še graverjev in vodilnih litografov ne. Po navedah Uratnika velja v Sloveniji osnovno šolstvo 83.5, srednje šolstvo 13.9, učiteljsišča 3.6, univerza 11.7 in gledališča 3.6 milijone dinarjev. To zelo razpleteno šolstvo bi moralo izoblikovati ljudi, sposobne za težko eksistenčno borbo, ne samo ljudi za kancljiške posle, četudi imajo tehnične diplome v žepu. Tega g. Uratnik ni povedal; on je te misli namreč, da moramo skušati uveljaviti svoje interese v širših „zajednicah.“ On pravi: „Mentaliteta, ki bi se ogradila najrajša s kitajskim zidom na vseh štirih mejah malega in gosto naseljenega slovenskega ozemlja, v katerem ne gleda dela širše jugoslovenske zajednice, a istočasno seveda ne mara skupnosti ne z Italijo ne z Avstrijo, ki je za neovirano in čim hitrejše naraščanje prebivalstva in je proti izseljevanju z dežele v mesta, proti izseljevanju preko mej našega ozemlja, obenem pa proti še najrealnejšim možnostim, da sežemo z industrijskimi izdelki preko naših mej, se giblje v krogu nerazrešljivih logičnih nasprotij.“

Kaj je hotel pisec povedati s tem dolgim stavkom? S kakšno „mentaliteto“ se bojuje? Ugotovil je „dejstva“, kakor smo videli, njegovi konkretni nasveti pa niso novi, slišali smo jih često: industrijalizacija, boljše kmetijske šole, večja korist od izseljenišтва. To je malo. Za povrh je treba malo zabele, da je jed tečnejša. Tale „mentaliteta“ pa sliči znani borbi z mlini na veter. Ta nesrečna „mentaliteta“ prav gotovo ni zakrivila naših gospodarskih nezgod, ki so posledica splošnega političnega in ekonomskega kaosa umirajočega individualističnega gospodarstva, deloma pa tudi za Slovence nesrečnih mirovnihi pogodb, ki so odrezale primorsko pokrajino od morja, od našega prirodnega izhoda v širši svet. Te okolnosti danes ne more še nihče odpraviti, čeprav je v tem punctum saliens našega gospodarskega sodelovanja z ostalim svetom. Torej nam ne preostane drugega kot usmeriti poglede na ostale pokrajine države ter jih poskušati nekako „zavojevati“ z gospodarsko penetracijo. Ta pot pa je trnjeva in marsikateri pokus, dobiti nazaj na zapadu izgubljeno srečo v južnih in vzhodnih pokrajinah države, nam je zadal težke rane. Temu pa ni kriva tista „mentaliteta“, na katero misli g. Uratnik, ker v naši vsakdanji eksistenčni borbi ne predstavlja nobene realne pomembnosti. Najlepši dokaz za to so očitki, ki jih slišimo povsod v jugovzhodnih krajih države: Slovenci ste egoisti, mislite samo na svoj dobiček, na to, kako bi nam svoje izdelke mogli drago prodajati in kar največ mest zasesti s svojimi ožjimi rojaki! In še to: Ali avtor ne vé, da so skoro v vsaki naši vasi ljudje, ki so ne enkrat, temveč po večkrat prepluli Ocean? Da so kosti slovenskih kmetiskih in delavskih ljudi razmetane po vseh kontinentih sveta, da dobiš naše ljudi pri težkem in najtežjem delu ne samo v nemških, francoskih, belgijskih, holandskih rudnikih, ne samo v urejenih Fordovih tovarnah, temveč tudi daleč na severu Kanade, v njenih mrzlih gozdovih in na močvirnih poljanah južne Amerike, ob daljnih morjih in na visokih zasneženih planotah? Ali naš pisec ni videl potovati slovenskih delavcev v južne kraje naše države za delom in zaslužkom? Ali ni videl naših kmetiskih rodbin pri težkem delu kolonizatorjev na Ovčjem in na Kosovem polju? Ali jih ni videl, ko so, omagani, peščili sto in sto kilometrov daleč — nazaj, gospodarsko in fizično uničeni? Ali jih je vprašal, zakaj niso vzdržali? Ali je njihov neuspeh zakrivila njihova „mentaliteta“? Naj vpraša ravnatelje rudarskih družb in oni mu bodo rekli to-le: Vi zahtevate, da znižamo ceno premoğu. Mi nismo konkurenčni, res! Mi ne vzdržimo konkurence s premogokopi v Bosni, na Hrvatskem, v Srbiji, ki delajo pod ugodnejšimi pogoji kot smemo mi. Tam so zakoni o zaščiti delavcev zapisani, pa jih nihče ne bere, ne pozna in se po njih ne ravna. Tam plačajo delavcem devet, deset dinarjev za osemurni šiht, ako ne ostane samo pri obljubi. Tam nihče ne zahteva zaščitnih naprav, ponekod tudi ne plačujejo socialnih dajatev, celo državnih davkov ne vseh, kar trdi bivši minister Mohorič in poslanec našega gorenjskega industrijskega okrožja. Čudno, da ta dva človeka, osiromašeni delavec in dobro plačani ravnatelj trdita eno ter isto in da oba molče preslišita obljubo našega pisca, da si bo lahko ustvaril za kasneje lepo eksistenco, kdor bo ob početnih težavah pomagal pri težavnem pionirskem delu! Oba se hočeta zavarovati s slovenskim kitajskim zidom, trdi torej g. Uratnik. Pred kom? Ne, tu ne odloča nobena politična ali kulturna „mentaliteta“. Življenje, danes tako trdo in neusmiljeno, pač ni tako enostavno in preprosto, kakor časih misli tista naša inteligenca, ki takó rada ustvarja razne politične in družabne „ideologije“, pri tem pa suvereno prezira gospodarska fakta, način življenja in standard prebivalstva in tisto drugo, kar oblikuje njegovo zunanje, fizično in njegovo notranje, psihično življenje.

V nadaljnjih, dosti zanimivih poglavjih spisa govori pisec še o racijonalizaciji, o izseljeniških vprašanjih, o starostnem zavarovanju delavstva in brezposelnih. Zadnjim prinaša tolažbo, da bo znašal naraven prirastek oseb med 20. in 60. letom le 5000, kar je posledica izpadka rojstev med vojno. To da bo v nastopajočem desetletju pri nas, kakor tudi v svetovnem razmerju prineslo olajšanje na delovni trg. Ta tolažba je sicer lepa, toda že dalj časa poznana iz svetega pisma, ki govori o sedmih suhih in o sedmih debelih letih.

Sicer pa rad priznam, da je v spisu, v katerem je zbranega dosti statističnega gradiva, potrebnega pa tudi povsem nepotrebnega, mnogo duhovitih opazk in opisov. Spis se bere, kakor če bi poslušali prijetno žuborenje potočka, ki ne trga bregov, ki mirno teče in ne vprašuje, ne kam ne čemu. Ko smo spis prebrali, nam je sicer ugodno, toda kaj naj sedaj storimo konkretnega in kako, kaj naj storimo takšnega, v kar bi imeli vero in upanje, tega ne vemo. Avtor nas je pustil same sredi ceste in noči, kjer nas je našel.

A b d i t u s.

Iz naših revij

Naše gospodarsko jugoslovenstvo. — Nič novega ne bom povedal, če bom rekel, da so pisatelji merilo za zrelost v izživljanju naroda. Narod živi tem polneje in samostojneje in zato tudi smotrnejše, čim bolj se samega in svojega življenja zaveda. Zaveda pa se narod samega sebe in svojega življenja po svojih pisateljih, ki v zavednost oblikujejo njegovo življenje ali z misleskim naporom osvetljujejo najraznejše probleme njegovega žitja. Čim več dobrih pisateljev v narodu, tem polnejše, zavednejše in smotrnejše bo njegovo življenje. Vendar je treba ta izraz pisatelje vzeti v najširšem pomenu besede. V narodu, ki se hoče duhovno razmahniti in zaživeti samostojno življenje, ne smejo snovati le pisatelji umetniki, marveč prav tako še pisatelji filozofi, pisatelji gospodarstveniki, pisatelji sociologi, esejisti vseh vrst in panog. Pri nas vse do danes bridko pogrešamo zlasti pisateljev gospodarstvenikov, ljudi, ki bi ne bili v gospodarskih vprašanjih le temeljito podkovani, a ki bi hkratu imeli do najraznejših perečih gospodarskih vprašanj tudi trden in dobro premišljen osebni odnos, ki bi poleg tega še pravilno vrednotili slovenstvo in končno svojim mislim znali dati tudi primerno literarno obliko. Na dlani leži pomembnost in važnost esejista, ki bi znal samostojno in s pravilnim umevanjem slovenstva razpravljati o naših gospodarskih vprašanjih, zlasti v današnjih časih, ko sta gospodarstvo in socializem v ospredju vseobče pozornosti. Če sami ne bomo pravilno in jasno razmislili naših gospodarskih in socialnih problemov, kdo pa jih bo za nas?

Zato sem z velikim veseljem prebral uvodni članek v peti številki „Besede o sodobnih vprašanjih“, v katerem dr. Jože Pokorn obravnava pod naslovom „Gospodarstvo in politika“ gospodarsko politiko slovenskih pridobitnih krogov, jo samostojno oceni in nakaže tudi pot za pravilno gospodarsko politiko slovenske industrije in trgovine. V tem članku kaže pisec vse znake dobrega gospodarsko političnega esejista, pisatelja torej, kakršen je pri nas zelo redko sejan.

Kakšno je torej naše „gospodarsko jugoslovenstvo“?